

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen en bewaren bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap met overgangszone van De Holen in Neerpelt

Provincie: Limburg

Gemeente: Neerpelt, 1ste afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.03/72025/103 - Dossiernummer: 4.001/72025/110.1

Omschrijving:

De Holen, Neerpelt

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, **13 MEI 2016**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen RWO, LNE, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Het advies werd gevraagd op 18 januari 2016. Het departement Ruimte Vlaanderen bracht op 17 februari 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

In het advies wordt gewezen op een interferentie tussen de bescherming en de mogelijke aanleg van de omleiding N71 te Neerpelt, gelet op de reservatiestrook binnen het gebied.

Behandeling van het advies

Het beschermingsdossier doet geen uitspraak over de geplande omleidingsweg N71. In het inhoudelijk dossier zijn de aanwezigheid van de reservatiestrook in het gewestplan en de reeds genomen stappen in het dossier van de omleidingsweg N71 opgenomen onder punt d. Juridische toestand – Ruimtelijke ordening. Het beleidsdomein MOW wordt bevraagd in de adviesronde voorafgaand aan de voorlopige bescherming.

Conclusie

Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie

Het advies werd gevraagd op 18 januari 2016. De Afdeling Land- en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen bracht op 3 maart 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

De overige agentschappen van het departement brachten geen advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.1.3. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 18 januari 2016. Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.1.4. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 18 januari 2016. Het departement Landbouw en Visserij bracht op 1 februari 2016 een voorwaardelijk gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het departement adviseert om de noordelijke overgangszone te schrappen omdat dit gebied bijna volledig in beroepslandbouwgebruik is en de erfgoedelementen hier minder gaaf bewaard zijn en dus minder belangrijk. De vrijheid van teeltkeuze moet hier primeren.

Behandeling van het advies

Zoals in het inhoudelijk dossier wordt aangegeven staat het hydrografisch systeem in dit beschermingsdossier centraal. Het netwerk van aanvoer- en afvoersloten vormt één geheel en ontleent zijn erfgoedwaarde aan de onderlinge interactie. Het uitsluiten van bepaalde delen van dit netwerk is onlogisch vanuit erfgoed standpunt en zou afbreuk doen aan de ensemblewaarde die cruciaal is in dit dossier. Vanuit dit opzicht zijn de landschapselementen in de overgangszone eveneens belangrijk en ondersteunen ze de erfgoedwaarde van het geheel.

De beschermingsvoorschriften leggen geen beperkingen op omtrent de ruimtelijke bestemming. De keuze om het noordelijk gebied als overgangszone op te nemen en niet als cultuurhistorisch landschap is ingegeven door het actueel landbouwgebruik en de bijhorende beheerdoelstellingen zijn opgesteld rekening houdend met de aanwezige beroepslandbouw. Op voorstel van het departement kan in de beheerdoelstellingen een tekstwijziging gebeuren om de vrijheid van teeltkeuze te verduidelijken.

Conclusie

Het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en op het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit zijn als volgt aangepast:

In het inhoudelijk dossier en het MB wordt in de beheervisie voor het landschap volgende tekst 'Eutrofiëring moet worden tegengegaan door het stimuleren van een aangepaste teeltkeuze via beheersovereenkomsten' vervangen door 'De code Goede landbouwpraktijken en de wettelijke afstandsregels met betrekking tot bemesting moeten volstaan om een insijpeling van nutriënten zoveel mogelijk te vermijden. Verdergaande maatregelen kunnen in onderling overleg en op vrijwillige basis in beheerovereenkomsten worden vastgelegd'.

In het inhoudelijk dossier en het MB wordt in de beheervisie voor de overgangszone volgende tekst 'Ook is het aangewezen om maatregelen te nemen of over te schakelen op een aangepaste teeltkeuze om inspoeling van meststoffen te vermijden. Een perceelsgewijze aanpak kan in het beheerplan worden uitgetekend' vervangen door 'De code Goede landbouwpraktijken en de wettelijke afstandsregels met betrekking tot bemesting moeten volstaan om een insijpeling van nutriënten zoveel mogelijk te vermijden. Verdergaande maatregelen kunnen in onderling overleg en op vrijwillige basis in beheerovereenkomsten worden vastgelegd'.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Neerpelt

Het advies werd gevraagd op 18 februari 2016.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 15 februari 2016 een ongunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies

1. Het schepencollege stelt dat geen gepaste inhoudelijke beoordeling mogelijk is van De Holen omdat het privé-eigendom betreft.

Het waarderingsonderzoek van een aanvraag tot bescherming omvat steeds een of meerdere terreinbezoeken om de actuele fysische toestand van het goed te evalueren. Voor het gebied De Holen werd tweemaal een terreinbezoek georganiseerd in aanwezigheid van de eigenaar en de betrokken erfgoedconsulent van Onroerend Erfgoed.

Het schepencollege stelt zich vragen over de aantasting van de erfgoedwaarden door de exploitatie van het populierenbos en de inrichting van een vijver.

De Holen is ingericht als productiebos van populier waarbij gebruik gemaakt wordt van de bestaande infrastructuur in functie van bevloeiing door infiltratie. Het beheer is vastgelegd in een bosbeheerplan (dd 22/12/1998) voor een termijn van 20 jaar. Dit dossier werd geraadpleegd bij de opmaak van het beschermingsdossier. In het bosbeheerplan is bepaald dat slechts de helft van de gekapte oppervlakte nog met populier mag beplant worden. De herbebossing is gebeurd rekening houdend met het historische slotennetwerk en het microreliëf. Vermits de geldigheidstermijn van dit bosbeheerplan afloopt in 2018 wordt in de beheerdoelstellingen van het inhoudelijk dossier en het MB geijverd voor de opmaak van een geïntegreerd beheerplan om de populierenteelt perceelsgewijs op te volgen. De beheerdoelstellingen vermelden eveneens de wenselijkheid om indien er zich mogelijkheden aanbieden in de toekomst, het open landschap van de watering te herstellen en terug te grijpen naar het oorspronkelijk bodemgebruik waarbij populieraanplanten opnieuw kunnen gevormd worden tot graslanden.

Aan de vijver die recent werd aangelegd wordt in het beschermingsdossier geen erfgoedwaarde toegekend. De bijzondere voorschriften beperken zich tot de in de 19de

eeuw gegraven vijvers en de waterplassen ten gevolge van kwel. De later gegraven vijver vormt weliswaar een meerwaarde voor de aanwezige fauna en flora die gebaat is bij de natte context van de watering waardoor er sprake is van een ecologische en natuurwaarde. Ter verduidelijking van de erfgoedwaarde worden in het inhoudelijk dossier en het MB de erfgoedkenmerken van de watering als volgt geherformuleerd: 19de-eeuwse waterplassen al dan niet gevoed door kwel.

Het schepencollege stelt de maatschappelijke relevantie van de watering als privé-eigendom in vraag.

Toegankelijkheid wordt door het Onroerenderfgoeddecreet niet als criterium gehanteerd voor de waardebeoordeling van een goed. Daarenboven is het gebied niet volledig toegankelijk. Natuurpunt voerde hier reeds herhaaldelijk inventarisaties uit van het visbestand en de flora. Vrijwilligers en natuurgidsen organiseren geleide wandelingen en recent werd door de eigenaar een fotoboek getiteld 'Levend water. De Holen Neerpelt' uitgebracht.

Het schepencollege wijst op de aanwezigheid van twee actieve landbouwbedrijven binnen de voorgestelde perimeter van het beschermd cultuurhistorisch landschap.

De beschermingsvoorschriften leggen geen beperkingen op omtrent de ruimtelijke bestemming. De keuze om het noordelijk gebied als overgangszone op te nemen en niet als cultuurhistorisch landschap is ingegeven door het actueel landbouwgebruik en de bijhorende beheerdoelstellingen zijn opgesteld rekening houdend met de aanwezige beroepslandbouw.

Het schepencollege merkt op dat de percelen grenzend aan de Hamonterweg gereserveerd zijn door Wegen en Verkeer voor de herinrichting van de Hamonterweg. Ook wordt er gewezen op de reservatiestrook in het gewestplan voor een verbindingsweg wat herbevestigd werd bij de gewestplanherziening van 1995.

Het beschermingsdossier houdt rekening met de actuele bestemming in de ruimtelijke ordening van het gebied. Op het gewestplan staan de percelen langs de Hamonterweg ingekleurd als natuurgebied. De aanwezigheid van de reservatiestrook in het gewestplan en de reeds genomen stappen in het dossier van de omleidingsweg N71 zijn in het inhoudelijk dossier opgenomen onder punt d. Juridische toestand - Ruimtelijke ordening. Het beleidsdomein MOW wordt bevraagd tijdens de adviesronde voorafgaand aan de voorlopige bescherming. Eventuele opmerkingen en of bezwaren zullen behandeld worden.

Het schepencollege stelt zich vragen over de kwaliteit van het kanaalwater en de mogelijke negatieve invloed op de waterkwaliteit in de watering. Daarenboven moeten ingeschreven waterlopen kunnen beheerd worden.

Bij een inventarisatie van het visbestand in De Holen in 2007 werden ruim 24 verschillende soorten geteld wat wijst op een goede waterkwaliteit. Met betrekking tot de toekomstige waterkwaliteit wordt in de beheerdoelstellingen voor De Holen duidelijk gesteld dat het ecosysteem volledig afhankelijk is van het Maaswater aangevoerd via het Kempens kanaal. Een goede waterkwaliteit is cruciaal en waterverontreiniging moet vermeden worden. Wat betreft het beheer van de waterlopen is het beschermingsdossier niet in tegenspraak met de geldende bepalingen. In de toelatingsplichtige handelingen wordt vermeld dat een normaal onderhoud van de openbare waterlopen blijft toegelaten voor zover het slib oordeelkundig wordt open gespreid en voldoet aan de geldende normen.

Het schepencollege stelt zich de vraag waarom de watering niet eerder werden voorgedragen voor bescherming en waarom het voorstel tot bescherming zich beperkt tot de watering van De Holen en geen rekening houdt met naburige watering zoals Hageven en Lommel.

Het beschermingsdossier van De Holen is het resultaat van een ad hoc aanvraag en kadert niet in een thematische bescherming van vloeiwelden of watering. Het dossier van De Holen werd geëvalueerd op basis van selectiecriteria en erfgoedwaarden. Tijdens dit waarderingsonderzoek werd De Holen vergeleken met de watering van Lommel-Kolonie en de watering in Hageven. Waar Lommel-Kolonie van bij de start was opgevat als totaalproject onder staatscontrole en met een voorbeeldfunctie, was De Holen daarentegen een voorbeeld van de aanleg van watering door de gemeenten die door de wetten van

1847 en 1851 verplicht werden om hun gemeentehede rendabel te maken. In de Kempen lagen talrijke dergelijke kleinschalige wateringën maar slechts weinig zijn intact gebleven. De Holen is een van de weinige van deze vroeger talrijke kleine wateringën waar de oorspronkelijke inrichting zoals geconcipeerd in de 19de eeuw herkenbaar is gebleven en waar nog actief gebruik wordt gemaakt van een deel van de infrastructuur om te bevoeien. De watering van het Hageven betreft enkele tientallen ha die in de omgeving van de Bergeijksendijk rond 1850 als vloeiveiden werden ingericht. Na de Tweede Wereldoorlog geraakte de watering in onbruik en werd beplant met populier. Net zoals bij De Holen betreft het hier een deel van de uitgestrekte heide die op initiatief van de gemeente Neerpelt werd getransformeerd naar vloeiveiden. Het vloeiveidencomplex rond de Bergeijksendijk is echter slechts fragmentarisch overgeleverd. Door de aanleg van de N71 werd het hydrografisch systeem verstoord en de verbinding met het kanaal op verschillende plaatsen doorsneden. In tegenstelling tot De Holen waar de originele inrichting nog volledig intact is gebleven vormt de watering van het Hageven slechts een relict van een oorspronkelijk groter complex. De watering van Lommel-Kolonie is reeds beschermd als landschap (MB 20/05/2003), de watering van Hageven is als relict opgenomen in de Inventaris van het Landschappelijk Erfgoed.

2. Het schepencollege stelt dat het beschermingsdossier van De Holen in tegenspraak is met eerdere beleidskeuzes en meer bepaald een dwarsboming is van de aanleg van de noordelijke omleidingsweg N71. Het schepencollege verwijst ook naar de planMER-studie waarin sprake is van 'restanten' van het irrigatiesysteem die geen basis kunnen vormen voor de bescherming van dit gebied.

Het beschermingsdossier doet geen uitspraak over de plannen van aanleg of de ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht in de ruimtelijke ordening maar geeft een waardering van de erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken.

Tijdens het waarderingsonderzoek in het kader van de beschermingsaanvraag werden alle beschikbare documenten zoals MER en plan-MER doorgenomen. Tegelijk werd een eigen onderzoek gevoerd naar de erfgoedwaarde van De Holen. In het MER van 1996 wordt de Holen omschreven als een 'complex van graslanden waarin het oude wateringsysteem nog zichtbaar is in het microreliëf. De voormalige vloeiveide, en dan vooral het noordelijk deel wordt als zeer waardevol beschouwd. De oude structuren in het gebied zijn nog sterk herkenbaar aanwezig: er is een sterke ruimtelijke samenhang. Bovendien heeft het gebied belangrijke landschapsecologische waarden. Het zuidelijk deel van deze vloeiveide heeft naar oppervlakte landschappelijk een iets lagere waarde dan het noordelijk deel. Het gebied blijft evenwel, en dit zowel vanuit de horizontale samenhang met haar noordelijk deel, als vanuit de aanwezige structuur (percelering, irrigatiekanalen, open karakter) waardevol.'

Op basis van het waarderingsonderzoek is geconcludeerd dat De Holen een voormalige watering betreft met historisch stabiele percelering waar het oorspronkelijke bevoeiingssysteem en de beddenbouw nog grotendeels intact en herkenbaar zijn. Veel van deze 19de-eeuwse wateringën werden snel opgegeven en zijn verdwenen wat De Holen tot een waardevol relict maakt van een korte maar ingrijpende ontginningsperiode in de Limburgse Kempen.

3. Het schepencollege stelt de Vlaamse en lokale overheid als partners in bestuur in vraag aangezien de gemeente niet vooraf werd ingelicht over het beschermingsdossier van De Holen noch geconsulteerd werd voor inhoudelijke onderbouwing van het dossier.

Bij de beschermingsaanvraag voor De Holen werd de procedure gevolgd zoals bepaald in het Onroerenderfgoeddecreet Art.6.1.3. 'De Vlaamse regering wint voorafgaand aan de voorlopige bescherming het advies in bij de colleges van burgemeester en schepenen van de betrokken gemeentebesturen.' Aangezien het een beschermingsaanvraag betreft van een privaat eigendom, is tijdens de onderzoeksfase meermaals overlegd met de eigenaar in kwestie die informatie aanleverde voor het inhoudelijk dossier en aanwezig was bij het terreinbezoek. Zoals het schepencollege daarenboven aangeeft, is de gemeente zelf niet op de hoogte van de intrinsieke erfgoedwaarde van De Holen. Het beschermingsdossier levert wat dat betreft een belangrijke bijdrage aan de kennis van het erfgoed in de gemeente Neerpelt.

4. De Erfgoedcel van de gemeente Neerpelt stelt dat de watering van De Holen geen unicum is en verwijst naar de watering van Lommel Kolonie en het Bosleerpad in Lozen die reeds voor het publiek ontsloten zijn.

Toegankelijkheid wordt door het Onroerenderfgoeddecreet niet als criterium gehanteerd voor de waardebeoordeling van een goed. Tijdens het waarderingsonderzoek werd De Holen vergeleken met de watering van Lommel-Kolonie en de watering in Hageven. De totale beoordeling van de erfgoedwaarden en selectiecriteria vormt het uitgangspunt voor de evaluatie van een voorstel tot bescherming.

Herkenbaarheid

Tussen de populieraanplantingen is de oorspronkelijke beddenbouw en het netwerk van sloten en greppels van de watering nog herkenbaar aanwezig. Een vergelijking met historische kaarten leert dat inrichting van de watering zoals geconcipeerd door ingenieur Keelhoff intact is overgeleverd. In het gebied wordt een deel van het slotennetwerk nog steeds gebruikt in functie van bevoeiing d.m.v. infiltratie.

Representativiteit

De Holen was een van de veel wateringen die in de 19de eeuw werden aangelegd in de heide op initiatief van de Kempense gemeenten. Deze vloeiveiden herinneren aan een kortstondige periode van intensieve ontginningsactiviteit in de Kempen gebaseerd op een eeuwenoud bevoeiingsmodel dat door de Belgische staat werd gepropageerd als de methode bij uitstek om de heide economisch te valoriseren.

Zeldzaamheid

De Holen is als watering een van de weinige voorbeelden van lokale projecten, geïnitieerd door de gemeenten, die nagenoeg intact is overgeleverd. Door het kortstondig succes van de vloeiveiden vielen de hooilanden al snel te prooi aan veruiging en werden veel percelen omgevormd naar landbouwgrond. Het slotennetwerk geraakte in verval en vervaagde. Ondanks de populieraanplanting in De Holen zijn alle structurele elementen van de watering hier nog aanwezig en grotendeels functioneel.

Ensemblewaarde

Het principe van de watering is gebaseerd op het netwerk van aanvoer- en afvoersloten dat één geheel vormt en zijn erfgoedwaarde ontleent aan de onderlinge interactie. In De Holen zijn de hoofdlijnen van dit netwerk bewaard gebleven en nog steeds met elkaar verbonden.

Contextwaarde

Doordat de watering volgens een vooraf uitgetekend plan werd ingericht in de tot dan toe lege heide, was de watering bepalend voor de verdere ontwikkeling van de omgeving. Het huidige stratenpatroon volgt nog steeds grotendeels de grenzen van de watering en ontleent hier ook zijn naam aan, getuige de Holenweg en de Achelsendijk. De Holen vormt een nog groene zone ingericht op de vroegere gemeentehede en vormt aldus een relict van de oorspronkelijke open ruimte rondom Neerpelt.

De Erfgoedcel van de gemeente Neerpelt vraagt zich af waarom dit thema niet eerst intern besproken is met het agentschap Wegen en Verkeer.

Het beschermingsdossier van De Holen maakt geen deel uit van een thematische beschermingsronde rond het fenomeen van de watering. Het betreft een ad hoc beschermingsaanvraag door de eigenaar van het gebied. Bij de beschermingsaanvraag voor De Holen werd de procedure gevolgd zoals bepaald in het Onroerenderfgoeddecreet Art.6.1.3. Het departement MOW wordt bevroegd tijdens de adviesronde voorafgaand aan de voorlopige bescherming.

Conclusie

Het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

Ter verduidelijking van de erfgoedwaarde de erfgoedkenmerken van de watering als volgt geherformuleerd: 19de-eeuwse waterplassen al dan niet gevoed door kwel.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 18 januari 2016. De VCOE bracht op 11 februari 2016 een gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies

De VCOE vraagt de afweging van de erfgoedwaarden en selectiecriteria op te nemen in het inhoudelijk dossier en door te vertalen naar de motivering van de bescherming. De VCOE vraagt ook te duiden hoe De Holen zich verhoudt tot twee reeds beschermde landschappen in de omgeving nl. 'Het Hageven' en 'In de Huttèn' (Lommel-Kolonie) waar relictten van wateringen aanwezig zijn.

Tijdens het waarderingsonderzoek werd De Holen vergeleken met de watering van Lommel-Kolonie en de watering in Hageven. In het inhoudelijk dossier en het MB wordt een paragraaf toegevoegd waarin de erfgoedwaarde van De Holen wordt afgewogen tegen de naburige reeds bestaande beschermde landschappen van Het Hageven en Lommel-Kolonie. De totale beoordeling van de erfgoedwaarden en selectiecriteria vormt het uitgangspunt voor de evaluatie van een voorstel tot bescherming. De hierna opgesomde selectiecriteria werden verwerkt in de erfgoedwaarden in het inhoudelijk dossier en het MB.

Herkenbaarheid

Tussen de populieraanplantingen is de oorspronkelijke beddenbouw en het netwerk van sloten en greppels van de watering nog herkenbaar aanwezig. Een vergelijking met historische kaarten leert echter dat inrichting van de watering zoals geconcipeerd door ingenieur Keelhoff intact is overgeleverd. In het gebied wordt een deel van het slotennetwerk nog steeds gebruikt in functie van bevloeiing d.m.v. infiltratie.

Representativiteit

De Holen was een van de veel wateringen die in de 19de eeuw werden aangelegd in de heide op initiatief van de Kempense gemeenten. Deze vloeivelden herinneren aan een kortstondige periode van intensieve ontginningsactiviteit in de Kempen gebaseerd op een eeuwenoud bevloeiingsmodel dat door de Belgische staat werd gepropageerd als de methode bij uitstek om de heide economisch te valoriseren.

Zeldzaamheid

De Holen is als watering een van de weinige voorbeelden van lokale projecten, geïnitieerd door de gemeenten, die nagenoeg intact is overgeleverd. Door het kortstondig succes van de vloeivelden vielen de hooilanden al snel te prooi aan verruiging en werden veel percelen omgevormd naar landbouwgrond. Het slotennetwerk geraakte in verval en vervaagde. Ondanks de populieraanplanting in De Holen zijn alle structurele elementen van de watering hier nog aanwezig en grotendeels functioneel.

Ensemblewaarde

Het principe van de watering is gebaseerd op het netwerk van aanvoer- en afvoersloten dat één geheel vormt en zijn erfgoedwaarde ontleent aan de onderlinge interactie. In De Holen zijn de hoofdlijnen van dit netwerk bewaard gebleven en nog steeds met elkaar verbonden.

Contextwaarde

Doordat de watering volgens een vooraf uitgetekend plan werd ingericht in de tot dan toe lege heide, was de watering bepalend voor de verdere ontwikkeling van de omgeving. Het huidige stratenpatroon volgt nog steeds grotendeels de grenzen van de watering en ontleent hier ook zijn naam aan, getuige de Holenweg en de Achelsendijk. De Holen vormt een nog groene zone ingericht op de vroegere gemeenteheide en vormt aldus een relict van de oorspronkelijke open ruimte rondom Neerpelt.

De VCOE is van oordeel dat de populierenteelt niet verenigbaar is met de ecologische en landschappelijke waarde van het gebied en vraagt hieromtrent een duidelijke visie op te nemen in de beheerdoelstellingen.

Noch in het inhoudelijk dossier noch in het MB wordt aan het populierenbestand op zich een erfgoedwaarde toegekend. De huidige populierenteelt zorgt er echter voor dat er nog steeds actief wordt bevoeid waardoor het systeem van de watering in stand wordt gehouden. In de beheerdoelstellingen en voorschriften voor instandhouding en onderhoud wordt duidelijk vooropgesteld dat het vloeisysteem steeds herkenbaar en functioneel moet blijven. In het nabijgelegen beschermd landschap van de watering Lommel-Kolonie, waar eveneens een aantal percelen bebost zijn met populieren, zijn gelijkaardige beheerdoelstellingen uitgeschreven. Ook in het bosbeheerplan voor De Holen is bij de aanplantingen rekening gehouden met het historisch netwerk van bevoeiingskanalen en is bepaald dat slechts de helft van de gekapte oppervlakte nog met populier mag beplant worden. Vermits de geldigheidstermijn van dit bosbeheerplan afloopt in 2018 wordt in de beheerdoelstellingen van het inhoudelijk dossier en het MB geijverd voor de opmaak van een geïntegreerd beheerplan om de populierenteelt perceelsgewijs op te volgen. De beheerdoelstellingen vermelden eveneens de wenselijkheid om indien er zich mogelijkheden aanbieden in de toekomst, het open landschap van de watering te herstellen en terug te grijpen naar het oorspronkelijk bodemgebruik waarbij populieraanplanten opnieuw kunnen omgevormd worden tot graslanden.

Op vraag van de VCOE worden een aantal bewoordingen in artikels 2 en 3 van het MB en het inhoudelijk dossier op elkaar afgestemd.

Conclusie

Het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

In het inhoudelijk dossier en het MB wordt in Art.3 en de beheerdoelstellingen de term 'vijvers' vervangen door 'waterplassen'. In het inhoudelijk dossier en het MB wordt in Art.2 en punt d. bij de erfgoedkenmerken de zin 'duikers en overwelvingen op de hoofdsloten' vervangen door 'kunstwerken zoals duikers en overwelvingen op de hoofdsloten'.

In het inhoudelijk dossier en het MB werden aan de ruimtelijk-structurerende waarde volgende zinnen toegevoegd:

Doordat de watering volgens een vooraf uitgetekend plan werd ingericht in de tot dan toe lege heide, was de watering bepalend voor de verdere ontwikkeling van de omgeving. Dit wordt gereflecteerd in het huidige stratenpatroon dat nog steeds grotendeels de grenzen van de watering volgt en in de straatnamen, getuige de Holenweg en de Achelsendijk.

In het inhoudelijk dossier en het MB werd de historische waarde als volgt geherformuleerd:

De watering De Holen herinnert aan een kortstondige periode van intensieve ontginningsactiviteit in de Kempen gebaseerd op een eeuwenoud bevoeiingsmodel dat door de Belgische staat werd gepropageerd als de methode bij uitstek om de heide economisch te valoriseren. De aanleg van vloeisystemen zorgde voor een fundamentele wijziging van het tot dan toe gekende landschapsbeeld. Omwille van de beperkte rendabiliteit werden deze wateringen vrij snel opgegeven en omgevormd zodat hier nog weinig restanten van bestaan. De Holen is als watering in de 19de eeuw geïnitieerd door de gemeente Neerpelt en vormt een zeldzaam voorbeeld van de talrijke kleinschalige projecten waar alle structurele elementen van de watering nog aanwezig en functioneel zijn. Het bevoeiingssysteem door middel van hoofdsloten (aan- en afvoersloten) en zijsloten is nog intact en grotendeels actief in gebruik. De oorspronkelijke beddenbouw is als microreliëf nog herkenbaar aanwezig. De voormalige watering vormt een grote oppervlakte met historisch stabiele percelering. In het gebied liggen enkele waterplassen die reeds aanwezig waren in de oorspronkelijke heide voor de transformatie naar vloeisystemen en die nog steeds open water zijn. Centraal in de watering zijn een tweetal percelen historisch permanent grasland bewaard.

In het inhoudelijk dossier werd volgende paragraaf toegevoegd:

Vergelijking met nabijgelegen wateringen

In de Hutten omvat de voormalige watering van Lommel-Kolonie die midden 19de eeuw werd aangelegd in functie van de door de staat gestichte Rijkskolonie van Lommel-Kolonie.

Het betrof een grootschalig project bestaande uit twintig staatshoeven, een kerk, een pastorij en een schooltje. Het water voor de bevoeiing werd aangevoerd via de spijssloot uit het kanaal. De tegenvallende opbrengsten leidden echter in 1860 reeds tot de verkoop van de Kolonie. Jozef Keelhoff was betrokken bij de uitbouw van de Kolonie en kocht de twintig boerderijen en een aantal vloeiveiden op. Een groot deel van de watering werd door Union Allumettièrre opgekocht en met populieren beplant. De populieraanplantingen zijn grotendeels gebleven. In het blok waar de oorspronkelijke kenmerken van de vloeiveiden het best bewaard bleven wordt nog steeds bevoeid vanuit didactisch en wetenschappelijk oogpunt. In tegenstelling tot De Holen was de watering van Lommel-Kolonie een project dat volledig werd gedragen door de Belgische staat. Zowel de aankoop van de heidegrond, de inrichting van de watering, de oprichting van de boerderijen en de verpachting ervan gebeurde op regeringsinitiatief. Nochtans werden in de 19de eeuw talrijke gelijkaardige irrigatieprojecten opgestart in verschillende Kempense gemeenten. De gemeente kocht echter heidegrond op met de bedoeling deze zo snel mogelijk door te verkopen aan particulieren. Dit was ook duidelijk het geval in De Holen waar de gemeente Neerpelt al zeer vroeg heidepercelen doorverkochte om te transformeren naar bevoeid hooiland. Tussen 1846 en 1850 was de watering hier een feit.

Hoewel de watering van Lommel-Kolonie en van De Holen vanaf de tweede helft van de 19de eeuw een gelijkaardig parcours doorlopen nl. de achteruitgang van de bevoeiing en de omvorming naar populierbos, ligt het grote verschil in de manier waarop beide wateringën werden geconcipeerd. Lommel-Kolonie was van bij de start opgevat als totaalproject onder staatscontrole en met een voorbeeldfunctie. De Holen daarentegen is een voorbeeld van de aanleg van wateringën door de gemeenten die door de wetten van 1847 en 1851 verplicht werden om hun gemeenteheide rendabel te maken. Vaak hadden deze gronden nog een economische waarde voor de inwoners van de omliggende gronden die hier vrij gebruiksrecht op hadden, maar door de verkoop werd de voormalige gemeenteheide verkaveld en particulier bezit. In de Kempen lagen talrijke dergelijke wateringën maar slechts weinig zijn intact gebleven. De tegenvallende resultaten van de irrigatieprojecten zorgden ervoor dat de klemtoon al snel verschoof naar populierenteelt. In de loop van de 20ste eeuw werden veel vloeiveiden omgezet naar landbouwgrond of bos en verdwenen. De Holen is nog een van de weinige wateringën waar de oorspronkelijke inrichting zoals geconcipeerd in de 19de eeuw nog herkenbaar is gebleven en waar nog actief gebruik wordt gemaakt van een deel van de infrastructuur om te bevoeien. Aangezien alle elementen van de historische watering nl. de beddenbouw, het slotennetwerk en de verbinding met het Kempens kanaal nog intact zijn, behoort een eventuele omvorming naar hooiland en terugkeer naar het oorspronkelijk landschap tot de mogelijkheden.

Het beschermd landschap Het Hageven omvat een riet-, vijver- en vennenzone aansluitend bij de Dommel. De oorspronkelijke heide is hier slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Het landschap bestaat verder uit kleinschalige vochtige weidepercelen die geleidelijk overgaan in een meer open akkergebied op plaggenbodems. De voormalige watering bevindt zich buiten de afbakening van het beschermd landschap maar maakt deel uit van de ankerplaats Hageven. Het betreft enkele tientallen ha die in de omgeving van de Bergeijksendijk rond 1850 als vloeiveiden werden ingericht. Na de Tweede Wereldoorlog geraakte de watering in onbruik en werd beplant met populier. Door de aanleg van de expresweg N71 in 1970-1980 werd de voormalige watering doorsneden en bleven slechts 11ha in het landschap herkenbaar. Het gebied bestaat deels uit weiland en deels uit populieren. Net zoals bij De Holen betreft het hier een deel van de uitgestrekte heide die op initiatief van de gemeente Neerpelt werd getransformeerd naar vloeiveiden. Op zijn beurt is ook deze watering een getuige van de kortstondige maar ingrijpende ontginningsbeweging die hier plaatsvond rond het midden van de 19de eeuw. Het vloeiveidencomplex rond de Bergeijksendijk is echter slechts fragmentarisch overgeleverd. Door de aanleg van de N71 werd het hydrografisch systeem verstoord en de verbinding met het kanaal op verschillende plaatsen doorsneden. In tegenstelling tot De Holen waar de originele inrichting nog volledig intact is gebleven vormt de watering van het Hageven slechts een relict van een oorspronkelijk groter complex.

1.4. Conclusie

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het inhoudelijk dossier en of het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

In het inhoudelijk dossier en het MB werd in de beheervisie voor het landschap volgende tekst 'Eutrofiëring moet worden tegengegaan door het stimuleren van een aangepaste teeltkeuze via beheersovereenkomsten' vervangen door 'De code Goede landbouwpraktijken en de wettelijke afstandsregels met betrekking tot bemesting moeten volstaan om een insijpeling van nutriënten zoveel mogelijk te vermijden. Verdergaande maatregelen kunnen in onderling overleg en op vrijwillige basis in beheerovereenkomsten worden vastgelegd'.

In het inhoudelijk dossier en het MB werd in de beheervisie voor de overgangszone volgende tekst 'Ook is het aangewezen om maatregelen te nemen of over te schakelen op een aangepaste teeltkeuze om inspoeling van meststoffen te vermijden. Een perceelsgewijze aanpak kan in het beheerplan worden uitgetekend' vervangen door 'De code Goede landbouwpraktijken en de wettelijke afstandsregels met betrekking tot bemesting moeten volstaan om een insijpeling van nutriënten zoveel mogelijk te vermijden. Verdergaande maatregelen kunnen in onderling overleg en op vrijwillige basis in beheerovereenkomsten worden vastgelegd'.

In het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit werden de erfgoedkenmerken van de watering als volgt geherformuleerd: 19de-eeuwse waterplassen al dan niet gevoed door kwel.

In het inhoudelijk dossier en het MB werd in Art.3 en de beheerdoelstellingen de term 'vijvers' vervangen door 'waterplassen'.

In het inhoudelijk dossier en het MB werd in Art.2 en punt d. bij de erfgoedkenmerken de zin 'duikers en overwelvingen op de hoofdsloten' vervangen door 'kunstwerken zoals duikers en overwelvingen op de hoofdsloten'.

In het inhoudelijk dossier en het MB werden aan de ruimtelijk-structurende waarde volgende zinnen toegevoegd:

Doordat de watering volgens een vooraf uitgetekend plan werd ingericht in de tot dan toe lege heide, was de watering bepalend voor de verdere ontwikkeling van de omgeving. Dit wordt gereflecteerd in het huidige stratenpatroon dat nog steeds grotendeels de grenzen van de watering volgt en in de straatnamen, getuige de Holenweg en de Achelsendijk.

In het inhoudelijk dossier en het MB werd de historische waarde als volgt geherformuleerd: De watering De Holen herinnert aan een kortstondige periode van intensieve ontginningsactiviteit in de Kempen gebaseerd op een eeuwenoud bevoeiingsmodel dat door de Belgische staat werd gepropageerd als de methode bij uitstek om de heide economisch te valoriseren. De aanleg van vloeiveiden zorgde voor een fundamentele wijziging van het tot dan toe gekende landschapsbeeld. Omwille van de beperkte rendabiliteit werden deze wateringën vrij snel opgegeven en omgevormd zodat hier nog weinig relictën van bestaan. De Holen is als watering in de 19de eeuw geïnitieerd door de gemeente Neerpelt en vormt een zeldzaam voorbeeld van de talrijke kleinschalige projecten waar alle structurele elementen van de watering nog aanwezig en functioneel zijn. Het bevoeiingssysteem door middel van hoofdsloten (aan- en afvoersloten) en zijsloten is nog intact en grotendeels actief in gebruik. De oorspronkelijke beddenbouw is als microreliëf nog herkenbaar aanwezig. De voormalige watering vormt een grote oppervlakte met historisch stabiele percelering. In het gebied liggen enkele waterplassen die reeds aanwezig waren in de oorspronkelijke heide voor de transformatie naar vloeiveiden en die nog steeds open water zijn. Centraal in de watering zijn een tweetal percelen historisch permanent grasland bewaard.

In het inhoudelijk dossier werd volgende paragraaf toegevoegd:

Vergelijking met nabijgelegen wateringën

In de Hutten omvat de voormalige watering van Lommel-Kolonie die midden 19de eeuw werd aangelegd in functie van de door de staat gestichte Rijkskolonie van Lommel-Kolonie. Het betrof een grootschalig project bestaande uit twintig staatshoeven, een kerk, een pastorij en een schooltje. Het water voor de bevloeiing werd aangevoerd via de spijssloot uit het kanaal. De tegenvallende opbrengsten leidden echter in 1860 reeds tot de verkoop van de Kolonie. Jozef Keelhoff was betrokken bij de uitbouw van de Kolonie en kocht de twintig boerderijen en een aantal vloeiveiden op. Een groot deel van de watering werd door Union Allumettièrre opgekocht en met populieren beplant. De populieraanplantingen zijn grotendeels gebleven. In het blok waar de oorspronkelijke kenmerken van de vloeiveiden het best bewaard bleven wordt nog steeds bevoeid vanuit didactisch en wetenschappelijk oogpunt. In tegenstelling tot De Holen was de watering van Lommel-Kolonie een project dat volledig werd gedragen door de Belgische staat. Zowel de aankoop van de heidegrond, de inrichting van de watering, de oprichting van de boerderijen en de verpachting ervan gebeurde op regeringsinitiatief. Nochtans werden in de 19de eeuw talrijke gelijkaardige irrigatieprojecten opgestart in verschillende Kempense gemeenten. De gemeente kocht echter heidegrond op met de bedoeling deze zo snel mogelijk door te verkopen aan particulieren. Dit was ook duidelijk het geval in De Holen waar de gemeente Neerpelt al zeer vroeg heidepercelen doorverkochte om te transformeren naar bevoeid hooiland. Tussen 1846 en 1850 was de watering hier een feit.

Hoewel de watering van Lommel-Kolonie en van De Holen vanaf de tweede helft van de 19de eeuw een gelijkaardig parcours doorlopen nl. de achteruitgang van de bevloeiing en de omvorming naar populierbos, ligt het grote verschil in de manier waarop beide wateringën werden geconcipeerd. Lommel-Kolonie was van bij de start opgevat als totaalproject onder staatscontrole en met een voorbeeldfunctie. De Holen daarentegen is een voorbeeld van de aanleg van wateringën door de gemeenten die door de wetten van 1847 en 1851 verplicht werden om hun gemeenteheide rendabel te maken. Vaak hadden deze gronden nog een economische waarde voor de inwoners van de omliggende gronden die hier vrij gebruiksrecht op hadden, maar door de verkoop werd de voormalige gemeenteheide verkaveld en particulier bezit. In de Kempen lagen talrijke dergelijke wateringën maar slechts weinig zijn intact gebleven. De tegenvallende resultaten van de irrigatieprojecten zorgden ervoor dat de klemtoon al snel verschoof naar populierenteelt. In de loop van de 20ste eeuw werden veel vloeiveiden omgezet naar landbouwgrond of bos en verdwenen. De Holen is nog een van de weinige wateringën waar de oorspronkelijke inrichting zoals geconcipeerd in de 19de eeuw nog herkenbaar is gebleven en waar nog actief gebruik wordt gemaakt van een deel van de infrastructuur om te bevoeien. Aangezien alle elementen van de historische watering nl. de beddenbouw, het slotennetwerk en de verbinding met het Kempens kanaal nog intact zijn, behoort een eventuele omvorming naar hooiland en terugkeer naar het oorspronkelijk landschap tot de mogelijkheden.

Het beschermd landschap Het Hageven omvat een riet-, vijver- en vennenzone aansluitend bij de Dommel. De oorspronkelijke heide is hier slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Het landschap bestaat verder uit kleinschalige vochtige weidepercelen die geleidelijk overgaan in een meer open akkergebied op plaggenbodems. De voormalige watering bevindt zich buiten de afbakening van het beschermd landschap maar maakt deel uit van de ankerplaats Hageven. Het betreft enkele tientallen ha die in de omgeving van de Bergeijksendijk rond 1850 als vloeiveiden werden ingericht. Na de Tweede Wereldoorlog geraakte de watering in onbruik en werd beplant met populier. Door de aanleg van de expresweg N71 in 1970-1980 werd de voormalige watering doorsneden en bleven slechts 11ha in het landschap herkenbaar. Het gebied bestaat deels uit weiland en deels uit populieren. Net zoals bij De Holen betreft het hier een deel van de uitgestrekte heide die op initiatief van de gemeente Neerpelt werd getransformeerd naar vloeiveiden. Op zijn beurt is ook deze watering een getuige van de kortstondige maar ingrijpende ontginningsbeweging die hier plaatsvond rond het midden van de 19de eeuw. Het vloeiveidencomplex rond de Bergeijksendijk is echter slechts fragmentarisch overgeleverd. Door de aanleg van de N71 werd het hydrografisch systeem verstoord en de verbinding met het kanaal op verschillende plaatsen doorsneden. In tegenstelling tot De Holen waar de originele inrichting nog volledig intact is gebleven vormt de watering van het Hageven slechts een relict van een oorspronkelijk groter complex.